

## Konflikt na Kosovu

---

TANJA ČUMPEK<sup>1</sup>

### *Sažetak*

*Uzroci krize na jugoistoku Europe nisu jednostavni niti jednoznačni. Oni proizlaze iz nekoliko segmenata:*

- neriješena teritorijalna i manjinska pitanja;*
- ekonomska nerazvijenost;*
- nedosljednost pri demokratizaciji i izgradnji civilnog društva;*
- odbijanje kompromisa i mirnog rješavanja konflikta;*
- nerazvijene institucije regionalne suradnje.*

*Nakon konflikta na Kosovu, ovim je problemima pridodan i problem masovnog egzodusa stanovništva s posebno teškim posljedicama izbjegličke krize. Ujedno, navedeni problemi karakteriziraju ono što je u međunarodnoj politici bio sinonim za Balkan. Proces sanacije i rekonstrukcije, sadržan u Paktu o stabilnosti, bio bi zapravo proces transformacije Balkana, onoga što podrazumijevamo pod terminom Balkan, u novi poredak i razvojnu razinu zapadnih demokracija — jugoistok Europe.*

**Ključne riječi:** *konflikt, Kosovo, Jugoslavija, Pakt o stabilnosti*

## KOSOVO

### *Geopolitičke odrednice*

Kako su se kroz čitavu povijest na prostorima Balkana, prelamali različiti geopolitički interesi, tako je i Kosovo najčešće bilo u funkciji realizacije određenih geopolitičkih prednosti uz često marginaliziranje autohtonog stanovništva i njegovih nacionalnih opredjeljenja. Oslobođenjem od Turaka, tijekom 19. stoljeća, novi su nacionalni identiteti, po-

---

1 Tanja Čumpek je djelatnica Ministarstva unutarnjih poslova RH i polaznica poslijediplomskog studija Međunarodni politički odnosi na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

sebice srpski, u svojim ekspanzionističkim osvajanjima primarnim postavili izlaz na Jadransko more. U tom smislu su se preko teritorija Kosova te sjevernog dijela Albanije, prelamala dva interesa: jedan uži – srpski, koji je nastojao priskrbiti Srbiji izlaz na južni Jadran, ali i ruski interes u smislu instaliranja na Balkanu preko jake Srbije i osiguravanja (tradicionalnog ruskog interesa) — izlaza na toplo more.

Za izlaz Srbije na more (Jadransko ili Egejsko) postoje dva zemljopisno povoljna pravca — jedan preko Kosova i sjeverne Albanije i drugi — dolinom Vardara do Soluna. Ujedno, Srbija, Kosovo i Makedonija, kao središnji dio Balkana, zauzimaju najpovoljniji prometno–geografski položaj (komunikacijski koridor). Iako je u odnosu na glavni prometni pravac, Moravsko–vardarsku udolinu, Kosovo smješteno periferno, njegovo značenje raste nakon 1913. godine i spajanja teritorija Srbije i Crne Gore, čime srednji Balkan ostvaruje pretpostavke za izlaz do mora, a najpovoljniji izlaz su Kosovo i sjeverna Albanija.<sup>2</sup>

Međutim, interesi Srbije nisu bili jedini na ovom prostoru. Austrija je, boreći se s Rusijom za dominaciju na Balkanu, nastojala da Skadar ostane albanski, kako bi bio straža i zapreka crnogorskom i srpskom širenju. Nasuprot tome, Italija je težila južnoj Albaniji kako se nitko drugi ne bi utvrdio na Otrantskim vratima.

Već tada je albansko stanovništvo predstavljalo zapreku srpskim težnjama prema Jadranu, pa su već tada srpski teoretičari postavili prve teze o mogućim rješenjima problema "arnauta".<sup>3</sup>

Politička destabilizacija čitavog bloka i nestanak sustava kolektivne sigurnosti odrazili su se i na stanje nacionalne sigurnosti unutar regije.<sup>4</sup>

Osim geopolitičke složenosti prostora, značajan poticaj etničkom konfliktu je i činjenica da je Kosovo regija s najvišom stopom prirodnog prirasta stanovništva (sada 16,5% s tendencijom brzog porasta), ali i najnerazvijenija regija, vjerski i kulturno potpuno različita od ostalih dijelova SRJ. Na Kosovu su, također, koncentrirani brojni prirodni resursi i industrijska postrojenja. Međutim, svakako je najznačajnija opasnost u

2 Pavić, R., Srbija, Makedonija i Kosmet prema Albaniji i Albancima, str. 167, FPZ, *Politička misao*, Vol. XXVIII, No. 1, 1991.

3 Tako npr. srpski povjesničar Vasa Čubrilović predlaže primjenu "brutalne sile jedne državne vlasti" i "iseljavanje Arnauta u masi", i to prema Albaniji i Turskoj, dok Dimitrije Tucović predlaže ujedinjenje cijelog Balkana u privrednu i obrambenu zajednicu. Više o tome vidi Pavić, R., Srbija, Makedonija i Kosmet prema Albaniji i Albancima, str. 158–181, FPZ, *Politička misao*, Vol. XXVIII, No. 1, 1991.

4 "The lack of security structures in the post-Communist world opened the door for the regional military conflicts and protracted bloody wars." B. Caratan, *The Break-up of Former Yugoslavia and the Serbian War*, p. 130, FPZ, *Croatian Political Science Review*, Vol. 32, No. 5, 1995.

tome što kriza na Kosovu ima tendenciju destabiliziranja susjednih država. Posebno zato što je prisutan radikalizam na obje suprotstavljene strane, tj. Beograd umjesto političkog dijaloga želi vojnom silom podijeliti Kosovo na srpsko i albansko (uz učinka postignute etničkim čišćenjem i raseljavanjem), a Albanci, posebno kad imaju potporu međunarodne zajednice, inzistiraju na nezavisnoj državi uz otvorenu mogućnost pripajanja Albaniji.

Albanski etnikum podijeljen je u tri susjedne države, pa tako pola Albanaca živi izvan matične države. Kako su, od početka stoljeća do danas, propustili sve prilike ujedinjavanja i kako se nisu, tijekom burnih previranja i ratova na Balkanu, afirmirali u vanjskopolitički subjekt, kosovski Albanci su naslutili da u slabosti srpskog režima i njegovoj osudi od većine relevantnih čimbenika međunarodne zajednice leži prilika za artikuliranje vlastitog, stotinu godina prisutnog nacionalnog identiteta.

Tim više je djelovala izborena i priznata nezavisnost bivših jugoslavenskih republika, Slovenije i Hrvatske, a kriza se, s područja Bosne, dalje prenijela na Kosovo. Uslijed dugogodišnjih represija srpske policije u pokrajini su rasle tenzije i jačali dezintegracijski procesi, dok su vanjske granice Jugoslavije bile ozbiljno načete i konačno, uz suglasnost međunarodne zajednice, izmijenjene. U tako izmijenjenoj geopolitičkoj situaciji Albanci su vidjeli prigodu za stjecanje nezavisnosti ili čak ujedinjenje s matičnom Albanijom.

Kosovski razdor i eskalacija međuetničke netrpeljivosti rezultat su političke, socijalne i ekonomske diskriminacije, koje su pojačavale frustracije stanovništva i vraćale povijesne refleksije o slavnim bitkama, boljim danima, te evocirale sjećanja na tradicionalne neprijatelje i pretrpljene gubitke.

Termin Kosovo jednako metaforički koriste i Srbi i Albanci kao pojam "patnje i nepravde" kroz povijest nanesene njihovom etnikumu.<sup>5</sup>

Kosovski sukob bio bi zadržan u granicama pokrajine ili eventualno granicama SRJ da dvije suprotne opcije nisu pronašle zagovornike među različitim, često antagoniziranim, subjektima međunarodnih odnosa, polarizirajući ponovno međunarodnu zajednicu. Zanimljivo je da podjela, koja ponovno ide jugoistokom Europe, nosi sve jasnije izraženu crtu vjerske podjele: na zapadni katolički i istočni pravoslavni blok.

---

5 Vickers, M., *Between Serb & Albanian, A History of Kosovo*, Hurst & Company, London, 1998.

## KOSOVO, NOVI MOSTOBRAN

Kosovska je kriza gotovo zaustavila integracijske procese na europskom kontinentu i prisilila lidere zapadnoeuropskih demokracija da ju goistok Europe shvate kao nerazdvojni dio kontinenta. Veći dio 20. stoljeća Europa je bila podijeljena oprečnim ideologijama, dok je novija povijest ideologijsku podjelu Istok — Zapad transformirala u podjelu na gospodarski razvijeni Zapad i gospodarski nerazvijeni jugoistok Europe. Ovakva podjela sve više podsjeća na tradicionalnu podjelu u svijetu na "sjever – jug". S naznakama da europski "jug", osim što je siromašan, prijeti i destabilizirajućim utjecajima.

Ekonomski i demokratski nerazvijeni jugoistok izvukao je na svjetlost dana "kosture iz ormara" ujedinjenoj Europi. Tendencija nacionalnog oslobađanja i problemi manjina neugodno su podsjetili zapadne demokracije na iste probleme unutar vlastitih država, jačajući nacionalizme i radikalne desne stranke (Italije, Francuske, Njemačke, Austrije) Za razliku od čehoslovačke baršunaste revolucije i mirne tranzicije ostalih srednjoeuropskih zemalja, ratni sukobi koji su uslijedili u bivšoj Jugoslaviji još su više razjedinili Europu.

S aspekta sigurnosti pokazalo se da europske snage kolektivne obrane (WEU), unatoč naporima Francuske za osamostaljivanjem, nisu niti samostalne niti djelotvorne bez vodstva NATO-a, te su kao takve slab stup NATO-a u Europi.

Sam Jacques Delors tada je (srpanj 1994.) u intervjuu *Le Mondu* izjavio: "Vidim jugoslavensku tragediju kao dokaz da Europa ne postoji kao vanjskopolitički subjekt."

Međutim, djelujući u okviru NATO-a, zapadni su saveznici vojnom akcijom na Kosovu potvrdili da raspolažu i vojnim snagama i efikasnim zapovjednim aparatom za djelovanje u kriznim žarištima. Širenje krize s Kosova zaustavljeno je samo snažnijom vojnom silom od srpskih vojno-policijskih snaga koje su je započele. Ipak, niti izdaleka nije riješeno samo žarište krize koja je iz akutne faze ušla u latentnu, isključivo ovisnu o snagama međunarodne zajednice prisutnima na terenu. Kada bi te snage djelovale jedinstveno i pretpostavile sigurnost i stabilnost jugoistoka svojim interesima, rješenje bi vjerojatno bilo vrlo blizu. No dok se vojnim "igramama" na prostoru Kosova sakupljaju poeni i vodi politička borba, primjerenija konferencijama i tijelima međunarodnih organizacija kolektivne sigurnosti — UN-u i OESS-u, dotle smo bliže podjeli na "zone" koje će prolongirati tenzije i biti stalan generator krize.

Na isti način na koji je Europa bila američki mostobran prema Istoku, tako je i Kosovo u funkciji mostobrana, odnosno očuvanja strateškog interesa SAD-a, s jedne strane, i Rusije s druge.

Kako je na prostoru Europe razdoblje detanta završilo rušenjem Berlinskog zida i ujedinjavanjem dviju njemačkih država, obilježavajući pobjedu ekonomskog napretka i demokracije nad vojnim mašinerijama, tako je realna pretpostavka da će se rješenje za Kosovo i čitav jugoistok naći upravo u modernizaciji gospodarstava, ekonomskom napretku i uspostavljanju demokratskih institucija.

U tom su pravcu bile stabilizacijske inicijative EU i SAD-a koje su pokušavale integrirati regiju prije uključivanja u europske i transatlantske gospodarske i sigurnosne tokove.

### *Mirovne i stabilizacijske inicijative*

Dok je Milošević silom pokušavao zadržati srpsku prevlast na teritoriju bivše Jugoslavije, Kosovari su slijedili val demokratizacije i nacionalnog oslobađanja, iako su bili preslabi i nejedinstveni u suprotstavljanju nadmoćnijoj sili. Najrazvijenije države svijeta kao relevantni međunarodni politički faktori ili nisu reagirale ili su reagirale različito tj. prema svojim geopolitičkim i povijesnim interesima, što je blokiralo UN kao kompetentnu svjetsku organizaciju i dovelo do samostalne akcije NATO-a koji je time izišao iz legalnih okvira djelovanja.

Za izlazak iz krize na jugoistoku neadekvatna su rješenja koja će i dalje slijediti geopolitičke interese, kao i površna rješenja koja će se primijeniti samo da bi se zadovoljio ego posrednika i stvorio privid "riješnog slučaja". U tom su smislu bili prijedlozi EU i SAD-a za "stabiliziranje" Balkana. Ponuđena su dva regionalna pristupa kojima se kriza na jugoistoku udaljava od Europe i zatvara u regionalne okvire. Na sjednici Vijeća ministara EU, 28. listopada 1996., prihvaćen je dokument pod naslovom "Budući ugovorni odnosi s nekim zemljama jugoistočne Europe" u kojem se ističu ciljevi EU na ovim prostorima — politička stabilnost, gospodarsko blagostanje, poticanje političkih i gospodarskih reformi, poštivanje ljudskih, manjinskih prava i demokratskih načela.

Najavljuju i sklapanje ugovora o suradnji "slušaj poslušaj" jasno se stavlja do znanja da će nudeći pomoć EU aktivno podržavati regionalnu suradnju, što konkretno znači da zemlje ove regije trebaju biti spremne međusobno surađivati na područjima kao što su: energetika, telekomunikacije, prijevoz, poljoprivreda i zaštita okoliša. EU ističe da sve ove zemlje imaju pravo na tješnje odnose s Unijom ali da je zasad nemoguće predvidjeti kad će se za to stvoriti potrebni uvjeti.<sup>6</sup>

6 Vidi Vukadinović, *Perspektive europske integracije u daytonskom kontekstu*, str. 115, *Hrvatska i Europa*, Europski pokret Hrvatske, Europski dom Zagreb, 1997.

Politički nemirnom i gospodarski nerazvijenom Balkanu EU je, po svojoj logici ekonomskog ujedinjavaja, ponudila regionalni pristup — oblik regionalne ekonomske suradnje, kroz "kooperativnost" koju će sugerirati ali i diktirati EU.

Tako bi suradnja među državama postupno zamijenila gospodarske i političke probleme, te bi, kad se uspostavi određena razina stabilnosti, regija mogla ući u europske integracije kao kolektivni subjekt (bez Grčke i Slovenije), a ne kao pojedinačne države.<sup>7</sup>

Time je EU samo potakla sumnje da je stvarna namjera ponuđene regionalne suradnje zamišljena kao surogat za dezintegriranu Jugoslaviju.<sup>8</sup>

Funkcionalistički pristup ovog projekta ogleda se u shvaćanju da će suradnja na mnogobrojnim životno važnim područjima biti korisna za sve državne cjeline, što će nadjačati prisutne dezintegracijske procese.

Funkcionalizam zastupaju i autori početne integracijske ideje — Limesova Projekta Euroslavija (M. Karacola i M. Karinman) koji su vođeni dosadašnjom ukupnom filozofijom političkoga i gospodarskog djelovanja EU, koja u svim okolnostima i u svim sredinama zagovara regionalno i funkcionalno povezivanje. Najbolji primjer u posthladnoratovskom razvoju predstavlja Srednja Europa, gdje je CEFTA dobila maksimalnu podršku u EU, kao primjer moguće suradnje zemalja koje inače nisu bile previše zainteresirane za taj oblik zajedničkog djelovanja. Na drugoj strani, upravo rezultati postignuti na regionalnom planu CEFTA, kvalificiraju sada te zemlje za približavanje punom učlanjenju u EU.<sup>9</sup>

Američka Inicijativa za suradnju u jugoistočnoj Europi (SECI — Southeastern Europe Cooperative Initiative, najavljena u Clintonovoj poslanici na ministarskom sastanku balkanskih zemalja u Sofiji 1996.) proširila je okvir suradnje obuhvaćajući dvanaest država (pet država bivše Jugoslavije, Albanija, Bugarska, Grčka, Mađarska, Rumunjska, Moldova i Turska), čime se distancirala od mogućih aluzija glede obnavljanja Jugoslavije i pokušala države zaokupiti rješavanjem zajedničkih problema u interesu svijetu. Naime Amerikanci su nudili velike zahvate na izgradnji infrastrukture, unapređivanju komunikacije, transporta, trgovine i razmjene, iskorištavanja prirodnih resursa, zaštite okoliša i sl. SECI bi na taj način zaokružio proces ekonomsko–interesne regionalizacije koju čine

7 "Problem je međutim u tome što se i kod unijatske inicijative prepoznaju moguće političke sinteze zamotane plaštem gospodarstva, koje Hrvatska s pravom odbija i ne bi se to trebalo Hrvatskoj zamjerati". (Vlatko Mileta, Mitovi balkanskog tržišta, Vjesnik 19. 4. 1997.)

8 Blagoev, B., Two models for Stabilisation of the Balkans, Balkan Forum, *An International Journal of Politics, Economics and Culture*, Vol. 5, No. 2, June 1997.

9 Vidi Vukadinović, Perspektive europske integracije u daytonskom kontekstu, str. 113, *Hrvatska i Europa*, Europski pokret Hrvatske, Europski dom Zagreb, 1997.

brojne već postojeće inicijative tipa Srednjoeuropske inicijative, Crnomorske ekonomske kooperacije, Sofijske deklaracije o dobrosusjedskim odnosima i dr.<sup>10</sup>

Ubrzo se pokazalo da je američka inicijativa dobro isplanirana i da se njome želi ostvariti nekoliko vrlo značajnih dugoročnih američkih ciljeva. Nakon tri godine očekivanja, američka politika angažirala se u ovom dijelu Europe i čini se da je shvatila potrebu dugoročnog ostanka. Stoga bi i SECI trebao biti u toj funkciji pomažući američki napor za:

- stvaranjem uvjeta za mir i stabilizaciju prilika na ovim prostorima, počevši od BiH pa do grčko-turskih odnosa;
- europskim zemljama i ovom prigodom pokazat će se da rješenje konfliktne situacije nemoguće bez SAD-a, te da i zajednički instrument suradnje NATO, u posthladnoratovskim uvjetima ima i te kako važno značenje, koje može biti istodobno i daljnji temelj snažnog atlantizma;
- zaustavljanjem eventualnog prodora fundamentalističkih islamskih ideja i sprečavanjem stvaranja nekog fundamentalističkog jezgra u Bosni, koje bi se moglo proširiti na ostale balkanske dijelove;
- suzbijanjem ruskih interesa i sprečavanjem mogućnosti da se Rusija pojavi na Balkanu kao velika sila, te da joj se istodobno svojevrsnim *containmentom* zapriječi put prema jugu Europe. SECI predviđa i postavljanje osobe na visokoj razini koja će pomagati članicama SECI-ja da donesu odluke koje će moći djelotvorno provesti, a i suradnja s gospodarskom komisijom UN-a za Europu, međunarodnim financijskim institucijama EU, vladom SAD-a i ostalim zainteresiranim zemljama.<sup>11</sup>

Prema dr. Vlatku Mileti, cjelokupna koncepcija regionalnih pristupa gradi se na pogrešnoj tezi. Prema pojavama "učinka izgradnje" i "učinka razgradnje" države slične proizvodne strukture puno se teže uspijevaju integrirati od država koje su različite gospodarske strukture.

Kod prvih se upravo u međusobnoj trgovini "činak razgradnje" izuzetno očituje i ne može ga kompenzirati nikakav dogovor o slobodnom tržištu ili neke druge mjere. Obratno, kod država različite gospodarske strukture "prirodni" su poticaji na integraciju.

10 Blagoev, B., isto (Two Models for Stabilisation of the Balkans) također Vukadinović, Ju-goistočna Europa: nestabilnosti i strategije povezivanja, *Politička misao*, Vol XXXIV (1997.) br. 3.

11 Vidi Vukadinović, Perspektive europske integracije u daytonskom kontekstu, str. 118, *Hrvatska i Europa*, Europski pokret Hrvatske, Europski dom Zagreb, 1997.

Regionalni pristup EU je gospodarska integracija i ima "pomirbenu" zadaću, dok je SECI politička integracija i ima stratešku funkciju – potiskivanja Rusije s tih prostora.<sup>12</sup>

Osim posredovanja između zaraćenih strana ostale regularne akcije međunarodne zajednice bile su u smislu nudiženja polovičnih i privremenih rješenja ili pak rješenja toliko uopćenih da se mogu tumačiti na potpuno različite načine.

Kako Rambouillet, kao polovično i nedefinirano rješenje, nije zadovoljio niti jednu od sukobljenih strana, prijedlog velike autonomije u sklopu Jugoslavije sve se više zamjenjuje planom za uspostavu protektorata pod nadzorom UN-a. Ujedno bi time NATO vratio svoju samostalnu akciju pod okrilje UN-a.

Nova je inicijativa neočekivano, u jeku NATO-ovih napada na Jugoslaviju, došla od njemačkog ministra vanjskih poslova Joschke Fishera. Njemački prijedlog nazvan je "Pakt o stabilnosti" i cilj mu je dugoročno stabilizirati regiju, ali ne prema ranijem uzoru održavanja velikih konferencija uz puno pompe, a sa gotovo nikakvim rezultatima. Pakt bi trebao stabilizirati prilike u jugoistočnoj Europi na osnovama i načelima na kojima počiva stabilnost EU, odnosno zajednice demokratskih država Europe.<sup>13</sup>

"Pakt o stabilnosti" naslanjao bi se na raniji Helsinški sporazum (KESŠ-a) koji se sastoji od tri "košare" (sigurnosne, gospodarske i demokratske) — paketa, a garancija i podrška realizaciji bila bi u domeni međunarodne zajednice, uključujući i Rusiju.

Opća je strateška orijentacija Pakta osigurati trajni mir, prosperitet i stabilnost za jugoistočnu Europu; poticati učinkovitu regionalnu suradnju; te pružiti toj regiji čvrsto europsko uporište, u čemu će EU igrati vodeću ulogu. Zemlje u regiji koje se nastoje integrirati u euroatlantske strukture, uz izvjesni broj drugih sudionica u Paktu, čvrsto vjeruju da će provedba tog procesa pogodovati njihovu cilju. Od ključne je važnosti za te ciljeve razvijanje potrebne institucionalne sposobnosti i zakonodavne prakse kako bi se ispunile norme na području ljudskih prava, demokracije i pravne države u skladu s Poveljom UN-a, dokumentima OESS-a i VE, posebice glede prava pripadnika manjina, s ciljem stvaranja pogodnog ozračja za ulaganja kao i promicanja suradnje na području

---

12 Vlatko Mileta, Mitovi balkanskog tržišta, Vjesnik 18. i 19. 4. 1997.

13 "Pakt o stabilnosti" podržao je i Jeljcinov osobni predstavnik za Jugoslaviju Viktor Černomirdin riječima: "Plan koji predviđa prekid zračnih udara makar i 24 sata treba podržati. U protivnom, nećemo moći uvjeriti srpski narod da se može postići mirno rješenje." Večernji list 16. 4. 1999.



obrane i provedbe zakona. Konkretno inicijative i projekte raspravljat će Radni stolovi.

Mehanizmi Pakta o stabilnosti naznačeni su u stavcima 12 do 16 Povelje Pakta. U stavku 13 posebno se navodi da će Posebni koordinator "biti zadužen za promicanje ostvarenja ciljeva Pakta unutar i između pojedinih zemalja uz potporu odgovarajućih struktura oblikovanih sukladno potrebama". Posebni koordinator pripremat će i prosljeđivati radne materijale Regionalnom stolu JIE (Jugoistočne Europe), Radnim stolovima (i svim podstolovima), te će podnositi periodična izvješća EU i OEES-u, koji su Pakt stavili pod svoje pokroviteljstvo.

Uloga Regionalnog stola je osigurati da se Radni stolovi usmjere na područja rada koja su od odlučujućeg značenja za stabilnost u regiji te da se pozabave pitanjima u kojima proces Pakta može proizvesti dodatne vrijednosti u odnosu na postojeće procese i inicijative.

Regionalni stol olakšat će razmjenu informacija među Radnim stolovima i poduprijet će zajedničke napore, te će biti odgovoran za utvrđivanje prioriteta između pristupa i inicijativa različitih Radnih stolova, prema zahtjevima postavljenim od Koordinacijskog procesa donatora pod vodstvom Svjetske banke i Komisije EU.

Proces Pakta o stabilnosti, posebice napredak učinjen u pojedinim projektima i inicijativama koje usvojene Radni stolovi, bit će podvrgnut reviziji na svakom sastanku Regionalnog stola JIE, što će biti uvršteno u zajedničko izvješće Posebnog koordinatora i predsjedatelja triju Regionalnih stolova.

Glavni strateški cilj **Radnog stola za demokratizaciju i ljudska prava** jest učvrstiti demokraciju i poštivanje ljudskih prava u cijeloj regiji, time da se u zemljama regije ujedno institucionaliziraju obveze i načela OEES-a, kao i putem članstva u Vijeću Europe, uključujući pristupanje Konvenciji o ljudskim pravima i praktičnu provedbu njezinih političkih odredbi. Također se podrazumijeva uspostava demokratskih političkih izbornih sustava, kao i osiguranje transparentnosti javne uprave, zakonske reforme i uspostava slobodnih medija.

Posebno su naglašena pitanja vezana za izbjeglice s ciljem poticanja strategije za ostvarenje stabilnosti stanovništva. Navedena problematika trebala bi osigurati slobodan povratak raseljenih lica uz primjenu odgovarajućeg imovinsko-pravnog zakonodavstva i sustava primjene zakona.

#### *Radni stol o gospodarskoj obnovi, razvitku i suradnji*

Glavni i strateški cilj ovog radnog stola je promicanje većeg prosperiteta i povjerenja unutar regije te progresivna integracija u europsko i

globalno gospodarstvo, uključujući jačanje tržišnog gospodarstva i njegovih institucija, pravila i propisa, promicanje zdrave poslovne prakse i poticanje privatnih ulaganja u regiju, promicanje gospodarske suradnje i progresivno ostvarivanje slobodne trgovine u regiji, te između zemalja u regiji i Europske unije.

### *Radni stol o sigurnosnim pitanjima*

Glavni strateški cilj ovoga radnog stola je pomoći u stvaranju ozračja povjerenja i sigurnosti širom regije, uključujući racionalizaciju planiranja i troškova za obranu, opću demilitarizaciju društava unutar regije, transparentnost u pitanjima obrane i druge mjere za izgradnju povjerenja — demokratsku kontrolu oružanih snaga i paravojnih jedinica. U tim aktivnostima Radni stol će slijediti ključnu ulogu OESS-a, NATO-a i EU s ciljem poticanja stabilnosti i sigurnosti širom jugoistočne Europe, te povećanja suradnje između policijskih tijela u regiji te između zemalja u regiji i europskih država radi suzbijanja terorizma, organiziranog kriminala i korupcije. Na prvome sastanku Radnog stola, predsjednik će imenovati pojedince visoke profesionalne stručnosti za predsjedanje podstolovima o pravosuđu i unutarnjim poslovima, te obrambenim i sigurnosnim pitanjima.

Sam Pakt o stabilnosti je politički dokument čije nepoštivanje ne povlači međunarodno-pravne sankcije, već ima samo političku i moralnu težinu. Time su zemlje članice dobile prostor za definiranje vlastitih pristupa i interesa, a sam Pakt nije doživljen kao nametnuti, kruti institucionalni okvir. Međutim njegova fleksibilnost iznjedrila je i prva neslaganja sudionica, odnosno različita tumačenja.

Visoki dužnosnici State Departmenta govore o Paktu kao političkoj nagodbi (*political bargain*) u kojoj međunarodna zajednica pomaže integraciju čitave regije u europske i transatlantske strukture, dok se od zemalja regije očekuju demokratske, tržišno-gospodarske i sigurno-vojne reforme, te razvijanje bilateralne i multilateralne suradnje.

Nakon što su održana sva tri radna stola Pakta stabilnosti uočena su i početna razilaženja između SAD-a i EU. SAD traže da Pakt bude brz i efikasan te da se hitno odobre projekti koji će stvar pokrenuti s mrtve točke, posebno kratkoročni projekti koji zahtijevaju manje sredstava. SAD smatra da najveći dio novca treba doći iz Europe i to u vidu povoljnih kreditnih aranžmana. Nasuprot toga Fabrizio Barbaso, dužnosnik Europske komisije, izjavio je u Zagrebu kako EU zadržava autonomno pravo na odluku o pomoći.<sup>14</sup>

14 Bruno Lopandić, SAD bi krenuo s projektima, europska birokracija "oteže", Slobodna Dalmacija, 2. 11. 1999.

Razmatrajući ponuđene regionalne pristupe postaje jasno da je u međunarodnoj zajednici prevladalo shvaćanje o kosovskoj krizi kao trenutnoj manifestaciji daleko dubljih i složenijih problema prisutnih u regiji. Zato je i najizraženija tendencija da se slični problemi jednako (ne)razvijenih zemalja rješavaju "u paketu", odnosno unutar regije.

Povijest jugoistoka Europe obilježena je inicijativama za formiranjem različitih regionalnih iznadržavnih organizacija koje bi bile u funkciji kooperativne zaštite. Zbog rascjepkanosti nacionalnih teritorija, političke neartikuliranosti i gospodarske zaostalosti čitava je regija predstavljala samo pogodan medij političkog i gospodarskog manipuliranja od strane susjednih stabilnih i formiranih nacija. Ujedno je spojnica kontinenta bila značajna za realizaciju interesa i utjecaja velikih sila koje su na taj način ostvarivale nazočnost na turbulentnom ali ključnom dijelu europskog kontinenta.

Stoga, ako se ubrzo ne implementiraju i ostale komponente Pakta, današnji raspored snaga KFOR-a može samo podržavati postojeće podjele i visoki stupanj rascjepa civilnog društva ali i utvrditi izvanjske, prvenstveno rusko-američke, interese.

Ako izostanu značajni zahvati u sferi gospodarstva radi podizanja ekonomskog standarda i ako izostane izgradnja demokratskih institucija vlasti, Kosovo će ostati još jedan sinonim podjela i to na dvije razine – regionalnoj, koju će karakterizirati uvjetni mir održavan međunarodnim snagama i globalnoj koja će polarizirati međunarodnu zajednicu bilo po liniji vjerske različitosti, bilo po liniji okupljanja oponenta američkoj dominaciji.

---

Tanja Čumpek

---

## Conflict in Kosovo

---

### *Summary*

*The causes of the crisis in Southeast Europe are not simple or unequivocal. They stem from several issues:*

- unsolved territorial and minority issues;*
- economic underdevelopment;*
- inconsistent democratisation and build-up of a civil society;*
- refusal to reach compromise and peacefully settle conflicts;*
- underdeveloped institutions of regional co-operation.*

*Following the conflict in Kosovo, these issues were burdened with the problem of mass exodus of the population accompanied with grave consequences of refugee crisis. The stated issue also often stand as synonyms for the Balkans in international politics. The process of rehabilitation and reconstruction, contained in the Pact on Stability, would actually mean the process of transformation of the Balkans into a new order and level of development of Western democracies – the southeast of Europe.*